

Kanker voor beginners

Jeroen van Merwijk
Kanker voor beginners

*Een handleiding kanker volgens
de methode Van Merwijk*

2020

THOMAS RAP

AMSTERDAM

Copyright © 2020 Jeroen van Merwijk
Omslagontwerp Moker Ontwerp
Foto auteur Merlijn Doomernik
Vormgeving binnenwerk CeevanWee, Amsterdam
Druk Wilco, Amersfoort
Bindwerk Abbringh, Groningen
ISBN 978 94 004 0740 4
NUR 321

thomasrap.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor Jeannette

Begin

Na een optreden in De Kleine Komedie (ik ben cabarettier – niet iets om trots op te zijn, maar ook niet iets om je al te zeer voor te generen) voelde ik in mijn buik iets hards wat ik nog niet eerder had gevoeld.

Ik belde de dokter. Dat doe ik echt nooit, dus ik voelde blijkbaar aan mijn water dat er iets niet helemaal klopte.

Lang verhaal kort, zou mijn lieve vriend Peter zeggen (ook zoiets, als je kanker hebt word je ineens een stuk kleffer, maar daarover later), nog geen twee weken daarna lag ik ergens in een obscuur kamertje voor een echografie. Weer drie dagen later luidde de voorlopige diagnose kanker en weer een dag of tien verder was ik opgegeven door de oncoloog.

Maar ik loop wellicht een beetje te hard van stapel.

Laten we teruggaan naar het moment in De Kleine Komedie.

1 – In De Kleine Komedie

Ik sta in de foyer van theater De Kleine Komedie in Amsterdam.

Zojuist heb ik mijn oudejaarsavondvoorstelling gespeeld, met de achteraf wat omineuze titel *Was volgend jaar maar vast voorbij*. De zaal was met ruim driehonderd bezoekers voor mijn doen goed bezet, de voorstelling is uitstekend verlopen en dat zeg ik niet gauw. Er zijn veel vrienden en kennissen en de stemming is, zoals meestal na een geslaagd optreden, een beetje uitgelaten.

Ik voel me uitstekend, wel wat moe, maar dat is niet zo gek. Ik heb in veertien dagen dertien keer opgetreden en ik ben met mijn vierenzestig jaar natuurlijk niet meer de jongste. Ik krijg van alle kanten drankjes aangeboden, maar die sla ik af – de laatste tijd smaakt de drank me niet meer zo goed en dat terwijl ik altijd enorm van met name sterkedrank heb kunnen genieten. Niet om er nou meteen dronken van te worden (al is dat natuurlijk mooi meegenomen; ik zou zeggen: vraag niet hoe het kan, maar profiteer ervan), het gaat me eigenlijk meer om de smaak. Nu we het er toch over hebben: jenever geniet mijn grote voorkeur, misschien

omdat ik naast cabaretier ook beeldend kunstenaar ben. Schilder, om precies te zijn. En bij schilderen hoort je never drinken, dat weet een kind.

Anyway.

Op mijn zegetocht door de foyer word ik op mijn schouder getikt en omhelsd door Wouter, die me, hartelijk als altijd, aan zijn borst drukt en ik voel een lichte pijn onder mijn borstbeen. Ik besteed er verder geen aandacht aan, maar 's avonds in bed merk ik dat ik niet goed op mijn rechterzij kan liggen. Er zit iets hards onder mijn borstbeen dat ik daar nooit eerder heb gevoeld en ik besluit de volgende dag de dokter te bellen.

Tot mijn eigen verbazing en zeer tegen mijn gewoonte in (ik ben zo iemand die op lichamelijk gebied het liefst alles een beetje op zijn beloop laat en niet te snel ingrijpt) bel ik de volgende dag inderdaad de dokter. De assistente zegt dat hij twee weken op vakantie is, maar ik kan een afspraak maken over drie weken. Dat komt me eigenlijk best goed uit – op die manier kan ik de tournee afmaken en daarna zien we wel weer verder.

Ik maak mijn tournee af en hoewel ik nog steeds die harde plek onder mijn borstbeen voel en er ook pijn van heb en er af en toe slecht van slaap, maak ik me totaal geen zorgen over mijn lichamelijk welzijn. Ik maak me eigenlijk meer zorgen over de toekomst: de theaterzalen zijn de afgelopen jaren op veel plekken meer leeg dan vol en ik vraag me af of er in de cabaretwereld nog wel een plaatsje voor me is. En als dat niet zo is: waar moet ik dan van leven? Ik kan wel van alles: schilderen, schrijven, tekenen, liedjes maken en televisieprogramma's bedenken, maar alles wat ik de afgelopen tijd heb

bedacht en aan de omroepen heb voorgesteld, is op hoongelach onthaald, voor zover er überhaupt op is gereageerd. Ik realiseer me dat ik op mijn retour ben en hoewel dat bij het leven van een artiest hoort, is het toch geen prettige constatering. Als het zo doorgaat, kan ik de hypotheek van het huis in Utrecht binnenkort niet meer betalen. Dan moeten we gaan verhuizen naar Frankrijk, waar ik een optrekje heb dat weliswaar in bedenkelijke staat verkeert, maar wel is afbetaald. Waarvan we dan moeten leven is volstrekt onduidelijk. Het leven lacht me, kortom, eventjes niet echt toe, al realiseer ik me dat er miljoenen mensen zijn die het een stuk beroerder hebben dan ik en dat ik blij mag zijn dat ik gezond ben.

2 – Bij de dokter

Drie weken later rijden mijn vrouw en ik in onze rode Berlingo-bestelwagen op de A2. Ik zeg wel heel stoer ‘rijden mijn vrouw en ik’, maar het is natuurlijk mijn vrouw die rijdt. Zoals alle echte dichters ben ik namelijk niet in staat zelf auto te rijden. Ik sta dan wel op een podium te vertellen wat er allemaal niet deugt aan alles en iedereen, maar zoiets betrekkelijk eenvoudig als het besturen van een auto is voor mij te hoog gegrepen.

We zijn vanuit Utrecht op weg naar Amsterdam, naar mijn huisarts. Ik heb een geweldig fijne dokter, die mijn vrouw een keer onverwacht voor mij op de kop heeft getikt toen ik iets mankeerde aan mijn linkerhand. Hij is de vaste dokter van het Concertgebouworkest en was via via bereid om me te helpen voor een operatie. Ik had al een dokter in Utrecht, maar deze man was precies het soort dokter dat ik me altijd al had gewenst: een wat intellectuele man van mijn leeftijd in een blauw pak, die een soort voorname rust en vertrouwen uitstraalt. Gelukkig had hij nog een plekje voor me vrij in zijn praktijk en sindsdien is hij dus mijn huisarts. Ik mankeer ondanks die operatie overigens nog altijd van alles aan mijn linkerhand, waardoor mijn gitaarspel steeds be-

roerder wordt. En dat terwijl het volgens veel kenners al uiterst beroerd was – daar heb ik blijkbaar geen defecte linkerhand voor nodig...

Ik had het bezoek aan de dokter overigens bijna afgezegd. Zoals dat gaat nam de pijn aan de plek bij mijn borstbeen steeds meer af naarmate de afspraak dichterbij kwam en ik vond het overdreven om de dokter met zoiets onbeduidends lastig te vallen. Mijn vrouw – ze heet Jeannette Louise en ze ziet eruit zoals dat hoort bij zo'n naam – stond er echter op dat ik toch zou gaan en nu is het dus zover.

In de wachtkamer is het stil. Er hangt kunst aan de muur en er liggen boeken over schilderkunst. Er komt een zekere rust over me en ik maak me nog altijd niet de minste zorgen. Ik heb mijzelf de afgelopen weken zonder enige kennis van zaken wijsgemaakt dat ik iets aan mijn maag mankeer. En dat dat waarschijnlijk eenvoudig met wat medicijnen of eventueel een dieet verholpen kan worden.

Wat later lig ik in de behandelkamer met ontbloot bovenlijf op een koud bed zonder deken en begint de dokter aan mijn buik te voelen, aanvankelijk voorzichtig, maar daarna steeds steviger. Ik voel een pijn, maar geef geen krimp, totdat hij mijn buik diep indrukt en loslaat en ik wel degelijk in elkaar krimp en een kreet slaak van pijn.

Hij zegt met een ernstig gezicht dat ik me weer kan aankleden en dat er direct een afspraak gemaakt moet worden voor een echo, het liefst de volgende dag al. Het merkwaardige is dat ik niet van die mededeling schrik, maar deze voor kennisgeving aanneem. En wat mij ach-

teraf nog altijd verbaast, is dat ik gewoon zonder iets te vragen doe wat hij zegt, dat ik niet eens informeer naar wat er volgens hem aan de hand is. Dit zal de komende maanden een terugkerend patroon in mijn gedrag worden.

Vanaf dat moment gaat het snel.

Het is een paar dagen later en ik lig opnieuw op een koud bed zonder deken, dit keer in een echografische kliniek ergens in Amsterdam. De dienstdoende arts en ik hebben zojuist geprobeerd om het handschrift van de dokter te ontcijferen en zijn tot de gezamenlijke conclusie gekomen dat ik hier lig voor een echografie van mijn lever. En dus niet van mijn maag.

De echo wordt gemaakt en de vrijdag daarop zal mijn dokter mij bellen voor de uitslag.

3 – De uitslag

Inmiddels logeer ik bij mijn moeder. We zijn van plan ons huis in Utrecht in de verkoop te gooien en mijn vrouw wil het dan eerst wel een beetje toonbaar maken, teneinde de prijs tot astronomische hoogten op te kunnen drijven. Ze heeft ergens een box gehuurd om alle in haar ogen overbodige en een gunstige verkoop in de weg staande spullen op te kunnen bergen. Ze loopt dan ook de hele dag met huisraad te sjouwen en van alles te verplaatsen. Omdat ik van dat soort dingen erg zenuwachtig word en de neiging heb om in de weg te gaan lopen, heeft mijn moeder voorgesteld dat ik een paar dagen bij haar kom bivakkeren.

Mijn moeder en ik kunnen het goed met elkaar vinden. Nu is het niet moeilijk om het met mijn moeder te kunnen vinden; ik denk dat zelfs Dzjengis Khan en Ivan de Verschrikkelijke het met mijn moeder hadden kunnen vinden. Ik heb in al die jaren dat ik haar ken nooit ook maar één slechte eigenschap in haar kunnen ontdekken.

In de dagen voordat de dokter mij gaat bellen over de uitslag van het röntgenonderzoek, wandel ik veel in de bosachtige omgeving van mijn moeders huis. Ik denk

daarbij uiteraard ook na over mijn ziekte. En natuurlijk is kanker een van de mogelijkheden die ik overweeg. Het komt in de familie voor – mijn zusje heeft kanker gehad –, ik heb de kankergerechtigde leeftijd al een poosje bereikt en het zou een logische ‘kers op de taart’ zijn van mijn ietwat moeizame aardse bestaan.

Ik probeer me voor te stellen hoe het is als ik inderdaad kanker zou blijken te hebben. Ik houd mezelf voor dat het me niet zo heel veel zou uitmaken. Ik heb mijn leven voor het belangrijkste deel natuurlijk ook wel gehad. Een dikke twintig theaterprogramma’s gemaakt, honderden liedjes geschreven en een paar duizend andere teksten, ik weet niet hoeveel schilderijen en tekeningen gemaakt, van alles verzonnen voor radio en tv – het is ook een keertje mooi geweest. En eerlijk gezegd heb ik er ook wel een beetje genoeg van om het hele land rond te trekken in een amechtige en inmiddels wellicht ook wat zielige poging om een zaal met mensen te vermaken.

Zo gaat een aantal dagen mijmerend voorbij, totdat de vrijdag aanbreekt waarop ik door de dokter zal worden gebeld. Hoewel ik er tegenover de buitenwereld luchtig over doe, ben ik stiekem toch wel benieuwd naar de uitslag. Tegen het eind van de middag gaat de telefoon. De dokter vertelt me dat er op de röntgenfoto een vergrote lever te zien is, die ook nog eens allerlei ongewone en grote uitstulpingen vertoont. De rest van mijn ingewanden is zo te zien in puike staat en hij stelt voor dat mijn vrouw en ik de maandag daarop bij hem langskomen voor een gesprek.

Op dat moment realiseer ik me dat er inderdaad iets

ernstigs aan de hand is. Meer nog dan de uitslag heeft mij de serieuze toon getroffen waarop hij de mededeling heeft gedaan en ik weet eigenlijk al dat het goed mis is. Een vergrote lever met allerlei ongebruikelijke uitstulpingen kan eigenlijk maar op één ding duiden: leverkanker. En hoewel ik geen kankerexpert ben, heb ik over leverkanker tot nu toe alleen maar slechte dingen gehoord.

Ik vertel mijn vrouw en mijn moeder wat de dokter heeft gezegd en wat mijn vermoedens zijn. Het is de eerste keer dat het woord kanker valt en we zijn er alle drie even stil van. Wie mijn moeder en mijn vrouw en mijzelf kent, weet dat zo'n stilte nooit lang kan duren en al snel vertellen we tegen elkaar dat er nog niets helemaal zeker is en dat we moeten afwachten wat de dokter gaat zeggen en al die dingen die mensen tegen elkaar zeggen als ze vermoeden dat er iets ernstigs aan de hand is.

4 – Het eerste probleem

Het is maandagochtend en opnieuw rijdt mijn vrouw de rode Berlingo met ons tweetjes erin naar Amsterdam. Het is een veelbewogen weekend geweest. Ons gezin van vijf kinderen is, ondanks alle problemen en misverstanden die er in de loop van de jaren nu eenmaal onvermijdelijk ontstaan bij vijf eigenwijze individuen, die ieder hun eigen weg moeten banen door de vijandige en nietsontziende jungle van de Nederlandse samenleving – ons gezin, zei ik, is ondanks dat alles erg hecht. De contacten onderling zijn goed en iedereen wist al een tijdje dat er met mij iets niet in orde was.

En iedereen wist ook van de lopende onderzoeken en dat ik die vrijdag de uitslag zou krijgen van de röntgenfoto die was gemaakt.

En dus is het nieuws van mijn eventuele kanker als een lopend vuurtje, of liever als een uitslaande brand, rondgegaan. Mijn broer Cuno, die ver weg woont en die net als ik niet autorijdt, heeft me nog diezelfde dag gebeld en me verzekerd van zijn liefdevolle steun op wat voor terrein dan ook, en mijn jongste broer Lucas en mijn zusje (het is natuurlijk eigenlijk inmiddels een zus, maar ze blijft mijn zusje) Anne-Marie stonden al

binnen een dag bij mijn moeder en mij op de stoep, evenals mijn tweelingbroer Vincent.

Ik schrijf hier wel heel zakelijk 'mijn tweelingbroer Vincent', alsof het hier een doodgewone broer zou betreffen, maar zo is het toch niet. Tweeling zijn is iets heel bijzonders. Het zou de moeite waard zijn om daar eens een uitgebreide en diepgravende studie aan te wijden – aan hoe het in vredesnaam mogelijk is dat iemand die in veel gevallen totaal anders is dan jij en met wie je het over heel veel dingen volstrekt oneens bent, toch zo ongeveer de belangrijkste persoon in je leven kan zijn, van wie je meer houdt dan van wie ook. Ik zou zeggen: psychologiestudenten aller landen, zet hem op!

Overigens zijn wij hier al meteen aanbeland bij het eerste probleem waar je voor komt te staan als je wellicht, eventueel kanker hebt: aan wie vertel je het heuglijke nieuws?

Uiteraard ontkom je er niet aan om je naaste familie mee te delen wat de dokter heeft gezegd. Maar wat doe je met je vrienden, je ex-partner, je burens enzovoort? Die mensen, kortom, die vaak evenzeer op de hoogte zijn van je perikelen. En die ook met je meelevens en willen weten hoe het gaat. Het heeft natuurlijk geen zin om ze onnodig ongerust te maken zolang er nog niets officieel bekend is.

Daar komt in mijn geval bij dat ik als cabaretier een zogenaamd publiek figuur ben (tegen de mensen die nu denken: Nou, dat valt toch nog wel mee, wie kent jou nou eigenlijk, kereltje, met je grote mond? Ik had persoonlijk nog nooit van je gehoord, mannetje, zou ik

willen zeggen: wacht maar af...).

Voor je het weet gaat zo'n bericht een eigen leven leiden of het gaat viraal (wat dat dan ook moge wezen) en dan staat er op een of andere obscure site dat je kanker hebt, terwijl er officieel nog niets bekend is.

Dus mijn vrouw en ik hebben, in overleg met mijn impresario, gezegd dat iedereen zo veel mogelijk zijn mond moet houden. En moet afwachten met het naar buiten brengen van het nieuws totdat ik voor de volle honderd procent zekerheid heb.

Om die zekerheid te krijgen rijdt mijn vrouw ons tweetjes dus in de Berlingo naar Amsterdam.

In de wachtkamer heerst opnieuw een serene rust en kalmte. De dokter haalt ons op en vertelt zonder omwegen wat hij denkt dat er aan de hand is: kanker aan de lever. Hij legt uit dat leverkanker meestal geen directe kanker is, maar een zogenaamde secundaire kanker, een uitzaaiing van een primaire kanker. Ik begrijp daar niets van en dat doe ik, nu ik dit schrijf, eigenlijk nog steeds niet. Maar dat maakt voor het effect niets uit – waar die kanker vandaan komt moet die kanker zelf weten; feit is dat ik er weliswaar niet om gevraagd heb, maar er wel mee zit opgescheept en er flink last van heb.

Hij zegt er overigens onmiddellijk bij dat het alleen een vermoeden van kanker is, maar ik weet en hij weet en mijn vrouw weet dat het inderdaad kanker is, al zullen we op een officiële bevestiging van de gevestigde kankerorde moeten wachten. Dat kan meteen al, want hij heeft een afspraak voor ons gemaakt in het zieken-

huis, het Antoni van Leeuwenhoek in Amsterdam. Volgens de dokter de beste plek waar je kunt zijn als je kanker hebt. Ik kan niet wachten...

5 – In bed

Het is een uur of drie in de middag en ik lig in bed in ons huis in Utrecht. De laatste tijd lig ik steeds vaker overdag op bed. Ik heb pijn aan de harde plek onder mijn borstbeen, die dus niet mijn maag is maar mijn lever, en ik heb weinig energie. Al dagenlang heb ik geen penseel of pen aangeraakt. Voor mij is dit alles zeer ongewoon. Normaal sta ik om zeven uur op en sta ik om acht uur in mijn atelier te schilderen en te tekenen tot een uur of zes 's avonds. Tussendoor schrijf ik aan wat liedjes, een column of een sketch. Maar dat is er dus al een kleine week niet van gekomen en ik vind het eigenlijk allemaal wel best zo. De afgelopen veertig jaar heb ik me het schompes gewerkt, met betrekkelijk gering resultaat, en ik voel me als de hoofdpersoon uit de liederencyclus *Die Winterreise* van Franz Schubert, die zingt: *Nun merk Ich erst wie Müd' Ich bin, da Ich zu Ruh' mich lege.*

Ons huis ligt aan een drukke, doorgaande laan vlak bij het centrum en iedere keer dat er een bus of vrachtwagen voorbijkomt staat het te schudden op zijn grondvesten. Die grondvesten dateren uit de jaren twintig van de vorige eeuw. Er zitten dan ook heel wat scheuren in

de muren, maar dat kan mij niet zoveel schelen – ik vind het een prettig huis. Scheuren in huizen zijn voor mij als rimpels in een gezicht: ze geven het karakter.

Mijn vrouw vindt het huis een bouwval en dat is het misschien ook wel naar de maatstaven van de moderne tijd, maar ik vind het een prettige bouwval. De meesten van mijn vrienden, kennissen en familieleden, en vooral collega's, wonen in prachtige, van alle gemakken voorziene luxepaleizen met kookeilanden, inloopdouches (dit in tegenstelling tot douches die je blijkbaar niet in kunt lopen) en buitenkeukens, maar dit huis heeft een keuken uit de jaren zeventig en een toilet dat die naam eigenlijk niet eens waardig is. Het is nog net geen gat in de grond, maar daarmee is ook alles gezegd. Overigens doet ons toilet precies waarvoor hij is ontworpen, maar dit terzijde.

Er bestaat een Nederlands televisieprogramma dat *Weer verliefd op je huis* heet. In dat programma laten – meest jonge – stellen hun in mijn lekenogen onberispelijke en van alle gemakken voorziene woonkamer, keukens en tuin opnieuw inrichten door mensen die er een beduidend betere kijk op hebben.

Waarom je in vredesnaam verliefd zou moeten worden op zoiets prozaïsch als een huis, is mij een raadsel, maar mij is wel meer een raadsel. Waarom er een wasverzachter bestaat die beweert dat hij *Robijntje* heet bijvoorbeeld. Of waarom er in Den Dolder langs het spoor een sauzenfabriek te zien is waarop staat: DEN DOLDER, SAUZENHART VAN NEDERLAND. En waarom al het geld dat jaarlijks wordt besteed aan woning-, keuken- en tuinverbetering niet in het onderwijs gestopt kan worden, of in de zorg.

Al dat soort dingen overweeg ik, terwijl ik schuddend in mijn bed lig. Maar ik overweeg natuurlijk ook nog andere dingen, met name dingen die mijn ziekte betreffen. Wat als ik een uitgebreide chemotherapie moet ondergaan bijvoorbeeld? Zou ik dat aankunnen of moet ik die beker aan mij voorbij laten gaan? Wat als ik door mijn ziekte niet meer kan werken? Of nog erger, wat als mijn kanker niet te genezen is? Heeft mijn leven dan nog zin? En heb ik er dan zelf nog wel zin in? En hoe en waar zal ik dan gaan sterven?

Ik voel geen angst of paniek, in het geheel niet. Ik merk dat ik het probleem van een afstand bekijk, alsof het mij persoonlijk niet aangaat. Misschien doe ik dat om mezelf te beschermen, dat zou kunnen.

Maar zo voelt het niet.

Het is een beetje zoals het gaat wanneer ik een lied schrijf: in veel van mijn liederen wordt een probleem geformuleerd en dat probleem moet op een zo elegant mogelijke manier worden opgelost. Daar zijn allerlei mogelijkheden voor en het gaat er alleen maar om om de beste te kiezen. Dat is een intellectueel spel waar ik altijd veel behagen in heb geschept.

Ik wil niet zeggen dat ik het probleem van mijn kanker als een lolletje beschouw, maar ik ben eraan gewend om de dingen afstandelijk te bekijken. Dat klinkt een beetje ongevoelig en dat is het misschien ook. Maar het is nu wellicht wel in mijn voordeel.